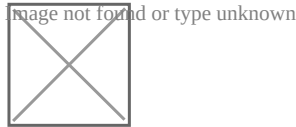

Ανατροπές Σταυλίσιας (Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, Διδάκτωρ Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσια](#)

ΑΝΑΤΡΟΠΕΣ ΣΤΑΥΛΙΣΙΑΣ.

Στήνοντας αυτή για τα Χριστούγεννα.

Τις μέρες των Χριστουγέννων οι στοχασμοί μας είναι προφανώς αμέτρητοι, για αμέτρητες έγνοιες. Νομίζω όμως πως έχει ξεχωριστή σημασία, κάποιοι στοχασμοί μας να αφορούν καθαυτά τα Χριστούγεννα. Η πίστη δεν είναι ολονών, ούτε προτίθεται να τη ζητήσω από όλους. Είναι, όμως, ολονών ο εορτασμός και η αργία, και ως εκ τούτου είναι σημαντικό να κουβεντιάζουμε τη δυναμική της γιορτής και της αργίας. Στον αντίποδα του νεοφιλελευθερισμού, που είναι ικανός να καταργήσει την κοινή γιορτή και να την αντικαταστήσει με ατομικά ρεπό σε μη-κοινό για όλους χρόνο, η δημόσια γιορτή είναι κορυφαία ευκαιρία για τα πιο ουσιαστικά του ανθρώπου: για τα ανταμώματά του, για τηνσχόλη του, για τον προβληματισμό του.

Εδώ και μερικά χρόνια κάτι αλλάζει στον χριστουγεννιάτικο στολισμό. Το δέντρο συνεχίζει να κυριαρχεί, συχνά όμως δεν συνοδεύεται από τη φάτνη. Προφανώς η φάτνη ταυτίζεται με την πίστη στον Χριστό και την ενανθρώπισή του και ως εκ τούτου αποφεύγεται όποτε δεν συντρέχει αυτή η πίστη ή όποτε το δέντρο το στολίζει κάποιος δήμος που θέλει να είναι ουδετερόθρησκος. Προσωπικά δεν μέμφομαι την ουδετεροθρησκεία, ούτε μπορώ να διανοηθώ ότι η πίστη δεν είναι θέμα καρδιάς κι ελευθερίας. Όμως, σε επίπεδο συμβολικό, δηλαδή στο επίπεδο των αξιών που καθιστούν μπορετό το αντάμωμα όλων των ανθρώπων (πιστών και απίστων) στον κοινωνικό χώρο, χρειάζεται κάτι περισσότερο να κοιταχτεί.

Για τον ανθρωπολόγο Μαρκ Οζέ, οι χώροι όπου ζει ο άνθρωπος είναι δύο λογίων. Αφενός οι «ανθρωπολογικοί τόποι», δηλαδή εκείνοι που συνυφαίνονται με την ανθρώπινη κοινότητα και συμμετέχουν στη συγκρότηση ιστορικών, πολιτισμικών, σχεσιακών ταυτοτήτων. Είναι οι χώροι που γνωρίζουμε ως πόλη, ως σπιτικό, ως τόπο δουλειάς κ.ο.κ., με ποικίλες δράσεις και αντιδράσεις, αλλά πάντως με βασικό χαρακτηριστικό τη δυνατότητα συγκρότησης σχέσεων. Παράλληλα και αντίθετα

προς αυτούς, υπάρχουν οι «μη-τόποι»: Πολυκαταστήματα, αυτοκινητόδρομοι, ξενοδοχεία, δηλαδή χώροι που δεν δημιουργούν ούτε προσωπική ταυτότητα, ούτε σχέσεις. Οι σημερινοί άνθρωποι, λέει επιγραμματικά ο Οζέ, γεννιούνται σε μαιευτήριο, πεθαίνουν σε νοσοκομείο και περνούν τεράστιο μέρος του ενδιαμέσου σε διαδρομές. Ποιο το πρόβλημα εδώ; Ο θρυμματισμός του κοινωνικού, πάνω στα θρύψαλα του οποίου περνούν εκατομμύρια ατομικές ράγες. Στις ράγες δύσκολα μπορεί κανείς να σταθεί ή να συμπαρασταθεί.

Οι «μη-τόποι» αποτελούν κανονικότητα στο σύγχρονο κόσμο, αλλά με ακραία ένταση βιώνονται σπαραχτικά και σε μη-κανονικές περιστάσεις: Στην περίπτωση της προσφυγιάς, η οποία ιδρυτικό γεγονός της έχει ακριβώς την έκλειψη των «ανθρωπολογικών τόπων». Ο πρόσφυγας δεν έχει τόπο, δεν έχει χώρο. Το χώμα που πατά τον ξερνά και οι άνθρωποι που συναντά είναι φευγαλέοι.

Η αφήγηση του Χριστιανισμού για την ενανθρώπιση του Θεού του έχει ως κέντρο βάρους την πιο αποφασιστική αλληλεγγύη προς τους απόκληρους. Αλληλεγγύη που εκδηλώνεται όχι με κάποιες χειρονομίες, αλλά με την ταύτιση μαζί τους. Ο Χριστός δεν στηρίζει απλώς τους απόκληρους· γίνεται απόκληρος. Η αλλαγή του εαυτού είναι τρόπος αλλαγής του κόσμου. Ο Χριστός δεν γεννιέται σε παλάτι, αλλά ούτε καν σε σπιτικό. Γεννιέται καθοδόν (την Παναγία, λέει, την έπιασαν οι πόνοι μεσοστρατίς) και στα άκρα της ανθρώπινης συνθήκης. Ο Λουκάς λέει ότι η Μαριάμ φάσκιωσε το νεογέννητο σε παχνί, «διότι ουκ ην αυτοίς τόπος εν τω καταλύματι» – δεν βρήκαν χώρο ούτε σε πανδοχείο. Ο Θεός γεννιέται πιο πέρα ακόμη κι από τους «μη-τόπους» του Οζέ! Μετά από χρόνια ο Χριστός σχολίασε στους ακροατές του την δράση του αντικομορμιστή Ιωάννη Βαπτιστή στην έρημο, με λόγια που θα ταίριαζαν και στη δική του γέννηση στον χώρο της βρομιάς: «Τι βγήκατε να δείτε στην έρημο; Καλάμι που το πάει πέρα δώθε ο άνεμος; Ή μήπως άνθρωπο ντυμένο με πολυτελή ρούχα; Αυτοί που φορούν πολυτελή ρούχα βρίσκονται στα ανάκτορα».

Image may contain: 5 people

Image not found or type unknown

Στη γέννηση του Χριστού δεν συμμετείχε στο παραμικρό η πολιτική ελίτ και το θρησκευτικό κατεστημένο. Συμμετείχαν, όμως, οι απρόσμενοι: κάμποσοι τσοπάνηδες και τρεις αλλοδαποί (οι τρεις μάγοι, αναζητητές που δεν ανήκαν στον Ισραήλ). Και συμμετείχαν μετακινούμενοι, αποδεχόμενοι μια μυστήρια πρόσκληση και μεταβαίνοντας στον στάβλο. Με την ελεύθερη ανταπόκρισή τους, ο χώρος ο πέραν και των «μη-τόπων» μετατρέπεται σε «ανθρωπολογικό τόπο». «Πολίζεται», μετατρέπεται σε πόλη και σε χώρο πολιτών, σύμφωνα με μια ωραία έκφραση της ασκητικής γραμματείας. Δεν έχουμε, δηλαδή, φυγή από την κοινωνία, αλλά μια αντιπρόταση για μια άλλη κοινωνία, η οποία έχει ως βασικό της χαρακτηριστικό την ανατροπή της κατεστημένης ιεραρχίας. Στην ευαγγελική αφήγηση ο «ανθρωπολογικός τόπος» δεν φυτρώνει, δεν προκύπτει με αυτοματισμούς, αλλά φτιάχνεται με την πράξη. Τι θα απομείνει από τον Χριστιανισμό, αν χαθεί αυτή η τρέλα και ισοπεδωθεί από μια ατσαλάκωτη αστική θρησκευτικότητα;

Μια άλλη εμπειρία θυμίζει αυτό το σκηνικό. Την εμπειρία πλανήτων όπως οι Ρομά, οι οποίοι ζούσαν το έδαφος ως «βιωμένο χώρο». Στην αντίληψη αυτή, η ανθρώπινη δραστηριότητα μεταμορφώνει το έδαφος, χωρίς αυτό να την περιφράσσει και δη εκ των προτέρων. Το έδαφος αρδεύεται ζωή, μα ταυτόχρονα παραμένει ανυπότακτο. Δεν μετατρέπεται σε ιδιοκτησία. Σπουδαία υπόθεση αυτό, γιατί στην ιδιοκτησία ο πρώτος που γίνεται ιδιόκτητος είναι ο ιδιοκτήτης. Ουτοπία

αβάσταχτη σήμερα, αλλά η ουτοπία δεν είναι «μη-τόπος». Είναι το όραμα για «ανθρωπολογικούς τόπους» που δεν έχει έρθει ακόμη η ώρα τους να γεννηθούν...

Είναι, άραγε, σήμερα η φάτνη κάτω από το δέντρο ικανή να υπενθυμίζει όλα αυτά; Μήπως δεν είναι αλήθεια ότι ο ευέλικτος καπιταλισμός ρουφάει το ανατρεπτικό και το αντικαταναλωτικό (εδώ, τη φάτνη) για να το πλασάρει ως τρυφερούλι κόσμημα σαλονιού; Αναμφίβολα, ναι. Αλλά κορυφαία πράξη αντίστασης είναι το να ακούσεις τη φωνή της ίδια της φάτνης – όχι να την καταργήσεις. Το να την ακούσεις είναι ακριβώς αυτό που δεν θέλει ο κάθε εγγαστρίμυθος, που κάνει μια χαρά τη δουλειά του όσο τη φάτνη την έχεις για βουβή.

ΘΑΝΑΣΗΣ Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, «Η ρήξη με το μηδέν. Σφηνάκια πολιτικής θεολογίας», εκδ. Αρμός, Αθήνα 1995, σσ. 67-71.